

KİTAP DEĞERLENDİRME

İbrahim Telliöđlu, *OSMANLI HAKİMİYETİNE KADAR DOĞU KARADENİZ'DE TÜRKLER*, Trabzon, 2004.

Trabzon merkezinde, Bölge tarihine ilişkin yayımladığı “Anabasis’ten Atatük’e Seyahatnamelerde Trabzon”, “Atatürk ve Trabzon”, “Pontus Meselesi”, “Trabzon Tarihi”, “Doğu Karadeniz Tarih Kültür İnsan” ve “Trabzon Halkevi” adlı inceleme ve araştırma kitaplarıyla dikkati çeken Serander Yayınevi; Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. İbrahim Telliöđlu tarafından hazırlanan “Osmanlı Hakimi-yetine Kadar Doğu Karadeniz’de TÜRKLER” adlı kitabı okuyucuların hizmetine sundu.

Tarih öncesi dönemlerden itibaren iskana açılmış olan Doğu Karade-niz Bölgesine, bu dönemden Osmanlı hakimiyetine kadar çok sayıda ve çeşitli toplulukların yerleşmiş olduğu bilinmektedir. Bu toplulukların i-çinde en önemlisi kuşkusuz Türklerdir.

İbrahim Telliöđlu bu kıymetli çalışmasıyla; bölgeye Kimmer ve İskit göçleriyle başlayan ve Oğuz iskanı ile son bulan Türk yerleşmesini, batılı kaynakların yanında doğu kaynaklarını da titiz bir incelemeye tabi tutarak elde ettiği bulgularla ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Bölge tarihine ilişkin bugüne kadar yapılmış en kapsamlı ve ciddi araştırma olan kitapta, bugüne kadar bilinmeyen birçok konu günışığına çıkarıldığı gibi, bölge üzerinde emelleri olan dış güçlerin iddiaları da bilimsel olarak çürütül-mektedir.

Kitap, yazarının izlediği metodoloji açısından farklılık arz etmektedir. Yazar, asıl konuya girmeden önce kaleme aldığı “Kaynak ve Araştırmalar” bölümünde oldukça titiz ve kapsamlı bir çalışma yapmıştır. “Kaynaklar” bölümünde bugüne kadar yapılmış bölgeden bahseden; arşiv bel-geleri, Ermeni, Gürcü, Grek, Bizans ve Türk kaynaklarını ele alarak ayrı ayrı irdelemiş ve eleştirel bir bakışla karşılaştırmalar yapmıştır. Batılı ve doğulu kaynaklarda ileri sürülen savları ele alarak değerlendirmiş, kar-şılaştırmalar yaparak iddiaların nesnel temelleri olup olmadığını irdele-miştir. “Araştırmalar” bölümünde ise batılı ve doğulu araştırmacıların e-

serleri eleştirel bir bakışla irdelenerek bu çalışmalardaki ideolojik sapmaları bütün açıklığıyla ortaya çıkarmıştır.

Bir yandan bölge tarihi hakkında bugüne kadar yazılmış olan kitaplar konusunda okuyanları bilgilendirirken, öte yandan bu kaynakların hangi amaçlar doğrultusunda yazılmış olduğuna ilişkin ipuçlarının verildiği Kaynak ve Araştırmalar bölümünden sonra asıl konuya giren Tellioğlu, kitabını üç ana bölüm altında toplamıştır.

“İlk Türk Yerleşmesi Döneminde Doğu Karadeniz Bölgesi” başlığını taşıyan birinci bölümde sırayla; Kimmerler, İskitler, Bunturki ve Kıpçaklar, Halaçlar, Afşarlar ve Yazgurlar gibi Türk veya Türklerle akrabalığı sözkonusu olan toplulukların bölgeye gelişleri ve buradaki izleri üzerinde durulmuştur. Bunu takiben bölgede kurulan Yunan kolonileri ve Grekçe'nin ticaret dili olarak yaygınlaşmasına değinen yazar, bölgedeki yer adları üzerine yapılan tartışmaları Grek ve Gürcü iddialarını da değerlendirmek suretiyle irdelemekte, yapılan yanlışlar ve tahrifatlar üzerinde durmaktadır.

“Moğol İstilasına Kadar Bölgede Türk Varlığı” başlığını taşıyan ikinci bölümde; Bulgarlar ve Oğuzlar'ın bölgeye yerleşmeleri nesnel bir değerlendirmeyle anlatılmakta, Malazgirt öncesi ve sonrası dönemde Danişmendler, Saltuklular, Mengücekler, Türkiye Selçukluları ve Çepnilerin bölgedeki varlıkları zengin bir kaynak referansı ile anlatılmaktadır. Bu bölüm, bölgeye yapılan ikinci Kıpçak göçünün anlatılmasıyla son bulmaktadır.

“Osmanlı Hakimiyetinin Kuruluşu Devrinde Doğu Karadeniz Bölgesinde Türkler” başlığını taşıyan üçüncü bölümde; Fatih'in fethinden önce bölgeye yapılan Türk akınları ve bunların etkileri üzerinde durulmakta, Eretnalılar ile Hacı Emiroğulları, Taceddinoğulları, Kubadoğulları, Taşanoğulları ve Bafra Beyleri dönemleri, Canik Beylikleri ana başlığı altında irdelenmektedir. Bütün bu dönemlerde bölgede yaşananlar, beyliklerin birbirleriyle mücadelesi ve bunun bölgeye etkilerinin anlatıldığı bölüm Mutahharten'in Erzincan Emirliği ve Akkoyunlular'ın bölgedeki varlığı ve izleri anlatılmaktadır.

Tellioğlu'nun hazırladığı bu kitap; Doğu Karadeniz Bölgesinin iskana açılışından Osmanlı fethine kadarlık süreçte yaşananları objektif bir bakış ve değerlendirmeye ele alan bugüne kadar yapılmış en kapsamlı ve derli toplu çalışmadır. Yazar; bölge üzerindeki Grek ve Gürcü iddialarını, yaptığı titiz çalışmayla yine kendi kaynaklarındaki çelişki ve tutarsızlıklara dayanarak çürütmüş olmasının yanında, bilimsel etik kurallarına da riayet etmiş, somut kanıtlar elde edemediği durumlarda ihtiyatı da elden bırakmamıştır.

Zengin kaynakçası ile, bölge tarihine ilişkin araştırma yapacaklara kapsamlı bir bibliyografya da sunan “Osmanlı Hakimiyetine Kadar Doğu Karadeniz’de TÜRKLER” adlı kitap; son yıllarda küreselleşme adı altında dünyaya yeni bir nizamata vermek isteyen egemen güçlerin, bölge üzerindeki siyasi hesaplarını anlamak ve anlamlandırabilmek için mutlaka okunması gereken bir temel eser niteliği taşımaktadır.

Veysel Usta

Osman Metin Öztürk - Yalçın Sarıkaya, ULUSLARARASI MÜCADELENİN YENİ ODAĞI KARADENİZ, Ankara, 2005.

Türkiye’de, dış politikayla ilgili olsun ya da olmasın, herkesin aşına olduğu klasik bir üçleme vardır: “Balkanlar-Kafkaslar-Ortadoğu”... Türk dış politikasının coğrafyasını özetleyen bu üçleme, kimi zaman da Türkiye’nin jeopolitiğini bir çırpıda anlatmak için başvurulan bir kalıptır. Ancak günümüzde, politik hareketliliğin neredeyse yapısal olduğu bu bölgelerin hızla birleştiğine ya da birbirine karıştığına şahit olmaktayız.

Bu kitap, Balkanlar’la Kafkasların buluştuğu denizi, Karadeniz’i, güncel jeopolitik boyutuyla incelemektedir.

Karadeniz, sadece bir denizin değil, aynı zamanda bir havzanın adıdır. Unutulmamalıdır ki, Karadeniz, sadece Türkiye için değil dünya için de önem arz eden bir bölgenin adıdır. Karadeniz havzasına değinilmeden, ne Avrupa tarihi yazılabilir, ne Rus ne de Türk tarihi... Karadeniz havzasını göz ardı ederseniz, ne enerji-politiği izah edebilirsiniz, ne savunma-güvenlik yapılanmalarını, ne de “yumuşak” devrimleri...

Kitapta toplam 14 çalışmaya yer verilmiştir. Prof. Dr. Osman Metin Öztürk, Karadeniz’in jeopolitiğini terörizm ve Türkiye ekseninde değerlendiriyor. Çalışmada, özellikle, Rusya Federasyonu’nda yaşanan terör olayları çıkış noktası kabul ediliyor. John O’Loughlin-Gearo’id O’Tuathail-Vladimir Kolossov’un birlikte yazdığı ve Yalçın Sarıkaya tarafından Türkçe’ye çevrilen çalışmada, 11 Eylül sonrası Rusya’nın politikaları, Rus halkı arasında yapılan anket çalışmalarından elde edilen sonuçlarla birlikte değerlendiriliyor. Rus Dış Politikası ve kamuoyuna dair somut veriler ortaya konulmaya çalışılıyor. Burak Tangör, Avrupa Birliği’nin Karadeniz’e bakışını Karadeniz Ekonomik İşbirliği çerçevesinden ele alıyor. Yine Avrupa Birliği’nin Karadeniz’e dair tamamlayıcı politikaları da çalışmanın konusu içerisinde yer alıyor. Bulgaristan’ın Karadeniz’e dair politikası güvenlik, enerji güvenliği ve Rusya faktörleri çerçevesinde Ertan Talas’ın çalışmasında ele alınıyor. Çalışma Bulgaristan’ın 2007’de Avrupa Birliği’ne tam üye olacak olması nedeniyle öngörülerde bulunmayı kolaylaştırıyor. Dr. Recep Öztürk, İsrail’in Karadeniz’e ilgisini e-